

A Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium tanári könyvtárának rekonstrukciója 2020

► KÁDÁRNÉ ZSOLDOS EDIT

Bethlen Gábor Református Gimnázium és Szathmáry Kollégium Könyvtára

„Schola est seminarium ecclesiae”

/Az iskola az egyház veteményeskertje. 1595/

Fotó: szerző

A GIMNÁZIUM

A Bethlen Gábor Református Gimnázium 1723 óta folyamatosan működő oktató intézmény Hódmezővásárhelyen. Fenntartása egy rövid államosított időszaktól eltekintve, a református egyház irányításával történik.

A református oktatás már korábban elkezdődhetett, hiszen az 1590-es évektől olvashatók aláírások, bejegyzések [ex schola vasarhelyina](#) jelöléssel különböző egyetemeken, de az alapításról ekkor még nincs írásos kordokumentum. A Debreceni Református Kollégium partikulájaként kezdődhetett az egyház támogatásával az oktatás.

1723-tól önálló épületet kapott a gimnázium, s ettől az időponttól gyarapodik könyvtára is. Az iskola rektora Erdélyi P. Sámuel, aki a törvényeit is leírta, ajándékozott négy könyvet a könyvtár alapításához. (Ezekből kettő

elérhető jelenleg nálunk: *Johann Alsted: Logicae systema*, 1614; *Caspar Barlaeus: Logica major*, 1625). Erdélyi Debrecenből került az iskola élére, amit két évig irányított, majd új vezetés következett. A könyvtár gyarapodása az egyház beszerzései mellett gyakran a további rektorok, illetve peregrinációból visszatérő diákok ajánlékaiból tevődött össze. Az 1790-es évek könyvjegyzéke már közel 300 db kötetet jelöl. Az összetétel érdekes, mert a viszonylag kevés teológia mellett többségében természettudomány, földrajz és filozófia tette ki az állományt. A klasszikus szerzők darabjai is megjelentek.

A 18. század szellemi arculatát természetesen Debrecen értékrendje formálta, a felvilágosodás Maróti György, Hatvani István munkáival itt is megjelent. (*Arithmetica, vagy számvetésnek mestersége Maróthi György [1715-1744] 1743.; Introductio ad principia philosophiae solidioris : cui accedit observatio elevationis poli Debrecinensis Hatvani István [1718-1786] 1757.*)

1742-től Szőnyi Benjámin a gimnázium fenntartó egyházközségének lelkésze, aki a debreceni friss szellemi áramlatokat hozza a mezővárosba. Könyvei magyar nyelven jelentek meg. Ezek példányai őrződnek gimnáziumi könyvtárunkban, illetve a parókiális könyvtárban is, ahogy kéziratai is.

Az iskola 1897-ben költözött mostani helyére, ahol már akkor kialakították a jelenlegi könyvtár helyiségét, Sándy Gyula tervei alapján, akinek építési naplója szintén hozzáférhető. A könyvtári helyiség kialakítása nagyon átgondolt, közvetlen napfény sosem éri, szellőzése biztosított, tágas. Azzal viszont ő sem számolt, hogy ilyen jelentős mennyiségű gyűjteményt kell majd elhelyezni az évek folyamán.

A KÖNYVTÁR

A könyvtár gyűjteménye nagyszámú hagyatékkal bővült a későbbiekben is, a folyamatos beszerzések mellett mára közel 50.000 kötettel büszkélkedhetünk. Ehhez hozzájárult Baranyi Elek helyi orvos több ezer kötetes hagyatéka, Németh László Kossuth-díjának az iskola könyvtárának bővítésére felajánlott teljes összege is, több más értékes gyűjteménnyel együtt.

Hódmezővásárhely egy az országosan számon tartott 23 megyei jogú város közül, s itt közel 300 évig minden értelmiség Alma matere a Bethlen gimnázium volt. Hagyománya, értékei túléltek több forradalmat, világháborút. Volt hadikórház, román katonák szállása, volt, hogy lovak tapostak a márvány lépcsőkön, s műtőként is funkcionált egy-egy terme, de a könyvtár jelentős károkat nem szenvedett. Őrei jól kezelték.

Az államosítás évei hagytak rajta maradandó nyomot, az 1948 utáni évek már leginkább a megőrzésről szóltak, s nem a gyarapodásról.

A REKONSTRUKCIÓ(K)

Két és fél éve kezdtünk el dolgozni a gimnázium tanári könyvtárán, ami kezdetben végtelen történetnek tűnt, rendezhetetlen sorokkal, plafonig érő polcokkal. Az iskola egy könyvtárost alkalmaz, a segítség folyamatosan közfoglalkoztatott munkaerő személyében van jelen. Ez annyiból lényeges, hogy a közfoglalkoztatottak munkájával nem lehet hosszasan tervezni, szerződésük néhány hónapra szól, a folytatás lehetősége sosem 100%, így a munka minden fázisában ezt szem előtt tartva igyekeztem fázisokra bontani a műveleteket, hogy ne maradjon jelentős rész félben.

Mintegy raktárként funkcionált a „tanári” könyvtár, ahol az első hónapok azzal teltek, hogy a „sallangot” kiválogassuk, eltüntessük. Több évtized pora és nyoma állt halmokban, ahogy a képek is mutatják.

S ekkor, a megbontott káosz közben jött a „Modern Városok Program”-jának lehetősége, miszerint teljes felújításon megy keresztül a gimnázium, új terekkel, modern pincerendszerrel, kollégium épül, s egy teljesen új helyiséggel és raktárkönyvtárral bővíülhetünk.

A leltárt és a feldolgozást folytattuk, de újragondolva az addigi tematikát, lassan elkezdtünk „összepakolni”. Más tervre volt szükség, hiszen a feladat tovább bonyolódott. A levéltári jellegű iratanyag rész egyszerűen felmérésre és dobozolásra került, hogy a kötetek feldolgozása következhesen.

Ezt az állományrészt az egyházközség telephelyére, egy volt iskolaépületbe kezdtük el raktározni, tematikusan.

A könyvvállomány feldolgozását is átgondoltuk, s ahogy láthatóvá vált, hogy ténylegesen mi tartozik a régikönyves állományhoz, úgy az is körvonalazódott, hogy mit lehet elsődlegesen feldolgozás után költöztetni.

Öten dolgoztunk folyamatosan az állománnyal, volt, hogy többen, volt, hogy kevesebben. A kezdetekből már csak én vagyok jelen, nincs olyan kolléga, aki a folyamat elejétől a lassan bekövetkező végeredményig maradt volna.

Közel 1.200 dobozt töltöttünk meg, és szállítottunk a telephelyre.

A költöztetés folyamán derült ki, hogy itt – a felújítás lehetőségéből adódóan – hosszabb távra kell berendezkedni. Ebből az is következett, hogy nem maradhatnak ideiglenesen sem a könyvek a dobozokban. Hirtelen rengeteg polcra lett szükségünk, a megoldás – egy tragédia után – a Ráday Gyűjteménytől érkezett. Kényszerű költözésük a tűz kapcsán polcokat szabadított fel, amiből mi jelentős mennyiséget elhoztunk, s ezekkel rendeztünk be egy helyiséget.

Ennek a feltöltése még nem készült el, elsődleges cél a gimnáziumi könyvtár tér rendezése, utána következik a raktárkönyvtár elérhetővé tétele.

Az iskolai könyvtár helyiség felújítása – jelen állapotáig – végül önerőből valósult meg. Ahogy teltek a hónapok a várt felújítási folyamat nem kezdődött el. A tervfázis lépéseiben vesztegel több mint egy éve a Modern Városok Program Hódmezővásárhelyen.

A megkezdett munka érdemleges előre haladásához megújulásra volt szükség. Új polc készült műbútorasztalossal, galériát alakítottunk ki, új elektromos rendszert építettünk ki, padlócsiszolás, festés, teljes polc felújítás történt, miközben mi feldolgoztunk, lepakoltunk-átpakoltunk-visszapakoltunk-bepakoltunk-kipakoltunk-összepakoltunk...

A munka folyamata során zajlott a tanév, működtetük a diákkönyvtárat, a járványhelyzet sem könnyített a feladatokon, és az idei érettségien is túl vagyunk.

Most az utolsó polcok rendezése zajlik, majd a raktárkönyvtár berendezése következik.

123 év után újjult meg a Bethlen Gábor Református Gimnázium tanári könyvtára. Újra hasznosítható és használható térre vált a muzeális könyvtárunk, ami online kereshető, illetve több évtized után látogatható. A diákok számára is bemutatható a gyűjtemény, kézzelfoghatóvá váltak számukra is az évszázados értékeink.

A galériás tér kiscsoportos órák megtartására is lehetőséget biztosít, aminek légköre az új, de mégis régi könyvtárterben egészen egyedi hangulatú. Az ódon polcok, rusztikus padló, kovácsoltvas korlát, galériás tér úgy tud „tanteremmé” változni, hogy nem avítt, de mégis archaikus. Itt könyvtári vagy magyarórát hallgatni, esetleg a latin csoportokkal kutakodni, egészen más hangulatú lesz, mint egy modern osztályteremben. A tér kihasználása, adottságainak értékesítése, a könyvtár valódi funkciójához igyekszik visszatérni, amihez rég volt a gimnázium tanári könyvtára ilyen közel. ►

